

Dağ'ın *Oikos*'u

Ulaş Güldiken¹

Bir kitabı aynı zamanda sayfalarını bir pist, cümlelerini bir patika yaparak okumaya çalışmak, baştan stratejisi kurulmuş bir okuma şeklinde, her harfi birer malzemeye dönüştürerek varılmak isteneni iple çekmeye benzer. Bu, bazı kitapların yorumuna ve yorumu kendisinden başka bir hale sokmadıkça veya ona verilen izin her ne ise o sınırlar içinde güzelleme ve değilleme fırsat verir. Bu kitaplar bazen de aşırı ve şımartılmış yüklemle yüklenmenin hoşnutluğuna kendini bırakarak okuyucuya sefih bir zaman yaşatır.

Söz konusu doğrudan bir tanıtımın ötesinde belirlenmiş bir tırnak içine almanın ya da bir perspektifin kurbanı olunca, her cümle ya da pasajın yorumu birtakım zorlamaları ya da tekil damıtmaları getirecektir. Zira bu damıtma koca bir çevrenin, *peri*'nin² yorum *spectrum*larından³ damıtılmasıyla içinde tarihsel, güncel efektlerin birer süzgece dönüştüğü kavrayış gücüyle gerçekleşir. Böylece bu *peri-spectif*⁴

1 Galatasaray Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi

2 Çevre; merkez alınan odağı çevreleyen, dolayısıyla gözün etrafı herhangi bir taramasında çapı çizilebilen çember. Peri'ye eklenebilecek kelimelerle türeyen yeni kavramlar onu çevreleyen, onun odağında olan dışarıdaki alan veya kütleyle/kitleye karşılık gelir.

3 Tayf; ancak buradaki kullanım, yorum gibi rölatif bir imkana izin vermesi bakımından tercih edilmiştir. Herhangi bir yorum herhangi bir açıya göre kırılmaya uğruyorsa yarattığı görüntü veya ortaya çıkardığı etki ve anlam da yeni bir açı kazanmaktadır.

4 Perspektif için bir varyasyona yol açtığına, tarih ya da dünya analizinde olduğu üzere, aynı kapsama alınmış yüzeyin farklı perspektifleri yaratması gibi, çevre her zaman yeni görüntüleri ortaya çıkarabilir.

bir *scenner*'a⁵ vurulmuş metni tarayıp eleğinden konudışı olanları ayıklar, konuıçı ya da konumiçi olanları patozdan geçirilmişçesine ayaklarımızın dibine serer. Şimdi bu ayakaltı zeminde serili olanların bize sunduğu yuvarlanma imkânı ölçüsünde iz sürme kabiliyetimizi ölçebiliriz.

Sayfaları ardı sıra dizerek labirente çevrilen bu pist, Güneş Tekin ve Aryen Deniz'in "Dağa Düşen İzler"⁶ kitabı gibi hem zemine sıkı sıkıya tutunmayı savuracak denli kaygan, hem izlerin süreğinde yoldan çıkanı tutunacak, bir ısırğan otu gibi kavrayacak denli pürüzlü ve kenetleyicidir. Düşeceğinizi hissedeceğiniz zaman iki kadının uzanan elleri bir kalemi kavrar gibi yakanızdan tutarak gerçekliğin girdabından çekip alır sizi ve bizi. Bu gerçekliğe çok güvendiğinizde ise onu berbat bir kıvama getirmiş olan insanın karıştığı yeryüzünden ayaklarınızı kesecek kadar düşlerinin hükmünü sürerler.

Deyimin içini doldururcasına, iki kadının dört elle sarıldığı kalemin bir başka yazı atmosferini oluşturan stilinde iz sürmek; gören, koklayan, duyan ve yazan cinsin farkını da ortaya koyuyor ve o fark okumaya başka bir boyut katıyorsa, o okumadan hoşnut olanlar bu zevki tatmışlardır demektir. Matematik bir hesapla iki artı iki ve iki çarpı ikinin aynı sonucu verdiği yerde tam da iki kadın yazarın birleşmesi ya da bir ara yere gelmesiyle izler dağa bir başka düşer.

Oikeo-logos

Neyin bilimidir ekoloji? Pergelin bir ayağının sabitlenip diğer ayağının açıldığı ölçüde çizilen çemberin saflığı kadar bir çevre midir bu? Herkesin dilediğince etrafına yaydığı çevre alanı diğerleriyle kesişince nasıl bir ortaklıkta *logos*'a dönüşmektedir? Dolayısıyla bunlar birer çevrelerin bilimi mi olmakta yoksa aynı zamanda bu ortaklıkta zemin olan çevre, *logos*'la söze dönüşünce ve böylece bir ortak alandan, yaşama alanından mı artık söz ediyoruz? Bu yaşama alanı hem bir *oikia* olarak ev hem bir barınak hem de geniş bir yaşama alanınının barınmaya

5 Tarama; metin analizindeki yöntemlerden biri, literatürü daha incelterek konuya olan odağı olabildiğince daraltmak ve böyle meseleyi doğrudan ifade edebilecek kelime ve pasajlardan bir repertuar yaratmaktır. Burada sözkonusu olan aynı kara parçasının yeniden ve yeniden taranmasında iklimatik her türden değişikliğe uğramış ve dönüşmüş yeni sonuçlarına göre yeniden konu edilmesi.

6 G. Tekin ve A. Deniz. (2016). Dağa Düşen İzler. Diyarbakır, Aram.

müsaade ettiği ölçüde uzanıp giden çevre bizzat mekâna dönüşerek yapıp bozmaya ve yönetmeye uygun bir habitat mı olmaktadır?

Üzerine söz söyleme gücü gösterebileceğimiz, ama aynı şekilde tanıklığımız ve bilmemizden ötürü bize güven vermesi bakımından da bir barınağa dönüştüğünde bu mekânlar tekinsizliklerini bir parça terk ederek birer yaşam alanına dönüşürler. Sadece insana açıldığında, ya da insanın tasarrufuna bırakıldığında etik sorunların parçası olmak durumunda kalmış olan bu içinde adım atılan “çevre”, *logos*’la yankılanınca insan da bu yankıdan payına düşeni almaktadır.

Öyleyse, görünüşüyle barınakların en azametlisi olan dağın soğurmasıyla beden, bu çevre içinde yaşam alanlarının en güven vereni olan dağla bütünleşir. Vadilerin bir koridor gibi ayırdığı dağlar, böylece *logos*’un yankılanmasına cevap verecek en mukavemetli yapı malzemesi haline gelir.

Dağın topografyası

Dağ, yüzüne gerilmiş olan bütün yüzeyiyle açıldığında iki boyutlu bir parşömen üzerinde kendini yazıya dökebilir artık. Kendini açtığı ve açmadığı kadarıyla insanı terbiye etmeye devam etmektedir. Dağın sunduğu olanağı bir tasarrufa dönüştürme becerisi güvenli bir barınağa sığınma hissini uyandırır, aksi ise sürekli bir endişe ve alarm halinde teyakkuzda olmayı.

“Dağa Düşen İzler”deki izler, bu *topos*’un grafiyle⁷ buluşmasında hafızaya kazanmış olanlardan sadece bazısı. Hem bu izleri sürerken hem de bu izler kendisini gösterirken detayların yaşamsal ama aslında ölümcül birer tecrübeye dönüştüğüne şaşırılmamak gerekir. Detayı bilmek ve detayın sunduğu gerçeklik içerisinde yaşamayı sürdürme kabiliyetini göstermek, dolayısıyla hem dağın dilini bilmeyi hem de geçmiş yaşantılardan artakalmış tecrübeyi üstlenip bunu teyakkuz halinde süreklileştirmeyi gerektiriyor. Bu hem onun detaylarında kendini iyice kamufle ederek onunla bütünleşmek ve böylece absorbe olmak, hem de koşullarını ve imkanlarını tasarruf ederek tecrübenin üzerine yeni detaylar eklemektir. Burada da yine

7 Bir kara parçasının detaylarıyla, engebeleri ve derinlikleriyle beraber kâğıda dökülmesi; konu edilen “yer”in yazı olarak dökümü. Bir dağı yazı karakterleriyle yani harf harf kâğıda döktüğümüzde ince bir işçilik yapılmış olur. Bir harf atlatıldığında, dağın da bir detayı kaçmış demektir.

bu *oikeo-nomos*; yani bu evin, yurdun, barınağın ve yaşam alanının yasasını, kuralını bilerek tasarruf etme kabiliyetini yakalamaktır.

Tasarruf etmeyi ekonomize etme içerisine çektiğimizde dışta kalanı, artık ya da görünmez olanı içe çekerek, oikos'un, barınağın ya da sığınağın bir parçası yaparak ona işlerlik kazandırmak mümkün hale gelebiliyor. Aşağıdaki paragrafta, “yığılı taşlar” etrafta öylece ve sonsuzca duruyormuş gibi kendi akışında perspektifin bir ögesi olmaya devam ediyordur. Ancak, orası artık insanın da yaşadığı bir habitat oluşuna göre yaşama uyarlanmalıdır.

Önce etrafta yığılı bulunan taşları ve toprağın hepsini ortası çukur kalacak şekilde bir araya toplayarak düzelttik. Sonra da buranın içini yeni bir naylon parçasıyla kapladık. Kenarlarına taşlar dizerek güzelce sağlamlaştırdık. Doğal bir havuz yapmıştık bu şekilde. Kar yağana kadar suyumuzu buranın içinde biriktirecektik. Karların yağmaya başlamasıyla birlikte de erittiğimiz kar sularını bu havuza boşaltacaktık. Kışın su ihtiyacımızı bu tarzda karşılamayı düşünüyorduk... (s. 130)

Böylelikle etrafta yığılı duran taşlar, toprak, yağacak ve sonra eriyecek karın okyanusa ulaşmadan önce, onu ekonomize edip yaşamsal ihtiyaçlar için kullanacak aklın “engel”ine takılacağı var. Neredeyse teknik hiçbir imkânı işin içine katmadan ve olabildiğince etrafın herhangi bir sükunetine karışmadan nimetlerinden faydalanmaya çalışan bir insan tipiyle karşı karşıyayız.

Toplanan odunların kabuklarını soyarak dikdörtgen ve ortası boş kalacak şekilde üst üste dizmeye başladık. Kafesi çok yükseltmeden naylon parçasıyla tutuşturup dumansız gerilla ateşimizi yaktık sonunda. (s. 194)

Bu bilgi ve sağlam bir gözlemi kapmış alışkanlıklar aynı zamanda bir gizem, bir deşifre ve adapte olma halini oluşturuyor. “Dumansız bir gerilla ateşi” demek birtakım tecrübe ve bilmeyi ardı sıra bırakmış olmayı ifade eder.⁸ Ancak yine de salt bir korunma veya açık

8 Bu açıklamayı güçlendiren birçok örnek vermek mümkündür. Yaklaşık 30-40 cm derinliğinde ilkel bir tandır olan çarber bunlardan biri. Çarber; yakılmış odunlar köz haline geldikten sonra belli derinlikte tutulup üzerine yayvan taşlar serilip hazırlanan bir fırın aynı zamanda. Taşların üzeri bir bez ya da kalın bir örtüyle örtülüp üzerine dört bir taraftan ayaklar uzatılır. Böylece hem közün ısı muhafaza olur hem de süresi.

vermeme isteğinin ötesinde sadece dumanla boca edilmeyecek bir odun parçasının ısısından da faydalanmak gerekir. Aslında birçok kez örneğinde ve tanımında tekrara ihtiyaç duyulacağı üzere, şayet herhangi bir tekniğe başvurulmayacak ise elde ne varsa veya etrafta artık akılla kavranmış ve deneyime dönüşmüş malzemeyi kullanma becerisine ne takılırsa onu çok amaçlı kullanılabilecek bir araç haline getirebilme kabiliyetidir bir taraftan da “doğa” da ayakta kalabilmek.

Etrafın ve kullanılacak malzemenin ekonomik kullanılması kadar, bedenin ve bedene ait organların bir otomattan daha fazla bazen dışarıda bir uzantı olarak yardıma koşması gerekir. Onlardan herhangi birini bazen hoyratça kullanabilir, amaç etrafında kenetlenmiş bütünün parçaları olarak kaybedebilirsiniz.

Şu sırtımızda neler taşımamıştık ki... Özgürce yaşamak için çıktığımız bu dağlarda bütün her şeyimiz sırtımızdaydı. (s. 127)

Oikos, artık sadece üzerimize gerili bir barınak değil, bazen sırta açılmış portatif bir çadır ve bazen mutfak malzemesinin bir araya geldiği bir İsviçre çakısı. Sırt bir dünya zemini, sırt çantası hem bir ecza hem bir erzak hem bir terzi hem de bir kütüphane deposu.

Bazen görünürde tek bir amaç için imal edildiği belli olan bir malzemenin çok amaçlı kullanımı da yine buraya, buradaki yaşama ve yaşam tecrübesine has bir şeydir. Herhangi bir karşılaşmada, standart bir aklın malzemeyi kullanım biçimi tecrübeden sıyrılıp sadece günlük yaşamın indirgemesi olunca, ilk elden söz konusu malzemenin ne amaçla kullanılacağı dile gelebilir. Ancak tekrarlar, yorumlar, aktarımlar kültürel bir yaşam kodu haline gelince malzeme de doğrudan kullanım amacının dışına çıkarak ya da boyut değiştirerek pratik bir nesne haline gelir.

Henüz suyunu süzmemişti makarnanın. Viyan boş bir tencere ararken ben de kevgir niyetine kullandığımız bir parça şutiği bulup getirdim. Boş tencerenin içine şutiği güzelce açtık. Daha sonra heval Viyan'la kaynamış sulu makarna tenceresini kaldırarak buraya boşalttık. (s. 155)

Bir kevgir ya da süzgeç ne kadar ağırlığa sahiptir? O sürekli yer değiştiren bedende ya da çantada ona da yer var mıdır acaba? Ama

bir şutik⁹ bu coğrafyada uzun yıllardır sırtı sıkı kavramış bir kumaş olarak çokça tecrübe edilince, işte bazen bir süzgeç olmakta, bazen balık avlamak için bir ağ, bazen bir halat, bazen bir hamak, bazen de bir sineklik olmakta ve kim bilir başka nasıl kullanılmaktadır.

Banyo yeri müsait bir yerde olmadığı için hızlı hızlı vücudumuzu sabunlayıp bir tas su dökerek hemen çıkıyorduk. Ayrıca karanlıkta banyo yapmak zor oluyordu. Bir sabun koyduğumuz yeri arıyorduk, bir lifin yerini... Lif dediğimde öyle el örgüsü bir şey değil... Kuzey'de çantalarımızı hafif tutmak için lif taşıyamıyorduk. Erkek arkadaşlar genelde boş patates veya un çuvalını lif olarak kullanıyorlardı. Biz ise ya mendilimizi ya da iyi köpürdüğü için üst iç çamaşırımızı kullanıyorduk. (s. 160)

Bir el çabukluğuyla, bu koşullarda yapılacak işin bir an önce yapılması gerekir. Oysa “normal” bir yaşamda, gündelik yaşamın bir parçası olan rutin şeyler için aceleyle gerek yoktur. Belki de aslında gündelikliğin fark ettirmeden alıp götürdüğü “zamanın” ve onun parçalarının kıymeti burada daha iyi biliniyor. Banyo yapmak bir ihtiyaca karşılık gelebilir ama onun keyif veren yanları, ya da her gün yapılması gereken bir ihtiyaç olduğu anlamı burada daha farklı yorumlanabilir. Üstelik banyo malzemelerinin de tasarrufu gerekir. Bir patates filesi artık sadece bir patates filesi değildir. Bir sütyen artık sadece bir sütyen olmadığı gibi bir mendil de sadece bir mendil değildir.

“Viyan dur, kalkma. Unutmadım. Sabunlu kalınca kumaşı parlak ve güzel duruyor şalvarın,” dedim. (s. 162)

Tam yıkamalı ve tam durulayan ve gelişmiş devir seçenekli bir makinadaki yıkama ne kadar normal ve gereklidir tartışılabilir. Ancak bunun bir kaçınılmaz yaşam kriteri olması ve bütün bir tasarıma sürekli perspektif veren yaşam standardı haline gelmesi de tartışılmaya değerdir. Teknik tasarımın standartları ve estetiği bu derecede belirliyor olmasının akıl ve duyguyu safdışı etmesi pek hoş gitmese gerek. O şartlarda, elbisenin hafif sabunlu kalmasının belki de ilk keşfi saf bir amaç etrafında kurgulanmış bir yoğunlaşmanın

⁹ Uzunluğu bazen onlarca metreyi bulan, bele sarılan, transparan, fileyi andıran bir kumaş türü.

eseri olmamıştır. Aceleyle birleştirilmiş bir pratik üretim, zamandan kazanma, bir an önce ihtiyacı giderme, yıkanmış bir elbiseye yansıyınca birazcık sabunlu kalmış olabilir. Dolayısıyla sabunlu kalınca kumaşa yansıyan parlaklık ve güzellik artık bir tecrübedir.

Yine çoraplarımızı çıkarıp bir süre çıplak ayakla sıcak toprağın üzerinde durduk. Böyle yapınca az da olsa yanmasını engelliyorduk.
(s. 25)

Böyle yapmanın, bir kez yaşantıyla ve tecrübeyle sabit olması düşünülemez. Öyle olsa bile bunun bir başkasındaki tekrarıyla ancak bir alışkanlıktan bahsedebiliriz ki bu, oradaki yaşama ve kültüre has bir şey olsun. Kim bilir bunun bir ritüele dönüşmesi için kaç ayağın yanması gerekecekti.

Akşama doğru çıktığımız yolda bir yerde durup karanlığın çökmesini bekliyorduk. Buradan sonra gündüz hareket etmemiz tehlikeliydi.
(s. 13)

Gece ve gündüzün, ayın ve güneşin hareketlerinin yaban bir akılla, teknik dışı saf bir gözlemlerle hesaba katılması gereği, doğal bir rekabetin ve ayıklanmanın tarihinden beri neredeyse aynı güdülerle yapılmaktadır. Amacın gerçekleşmesi için sadece ölmenin yetmediği ama daha çok yaşamakla elde edilecek kazanımlar ve bunların biriktirdikleridir amaca yakınlaştıracak olan. Bu, bazen kazılmış bir çukurda birikmiş yağmur suyunun içinde saatlerce beklemeyi, bazen bir böğürtlen dikeninin altında günlerce hareketsiz kalmayı gerektirir. Termal bir merceğe yakalanmamak için geceyle birlikte bazen bir sis perdesini üzerine örtmeyi...

Toprak yumuşaktı ve attığımız her adımda iz çıkıyordu. Grubun en arkasından, elime aldığım uzun bir ağaç dalı ile etraftaki yaprakları izlerin üzerine dağıta dağıta yürüyordum. (s. 191)

Sadece bir izsürücü (stalker) olmak yetmez. Aynı zamanda bir izsilici olmak gerekir. Doğa kendi akışı içindeymiş gibi, yaprağı rüzgâr dağıtmış, ayak izlerini yağmur silmiş gibi. Geçtiği yeri unutmayan ama unutturan bir hafızayı yaratmak için bazen ters giyilmiş bir ayakkabıyı icat edebilmek gerekir.

Nöbet değişimini mağaranın önünde yapıyorduk. Bunun nedeni, mağarada giydiğimiz ayakkabılarla nöbet yerine gitmemek içindi. Çünkü mağaranın içi topraktı. Burada giydiğimiz ayakkabılarla dışarı çıksak karda çamurlu ayak izlerimiz çıkardı hemen. Onun için, nöbet yeri için temiz ayakkabılarımızı mağaranın önünde çıkarıyorduk. Sonra da kara lastikleri (cızlavat) giyerek nöbet yerine gidiyorduk. (s. 150)

“Karda izler bırakıyorum avcılar peşime düşsün.”¹⁰

Bu dizedeki gibi taammüden iz bırakacak, belki de kendi varlığını kurban ederek tüm bir türün soyunu yeryüzünden kazıyacak denli öfkeli değildir henüz insan kendisine. Henüz bu kadar incemedi yazgının boynu. Hem var gücüyle korunmanın bütün incelikleri düşünülecek hem de avcısına yem sunacak kadar gözünü karartacaktır yaşama tutkusu. İklimin, bitki örtüsünün, renklerin, yağışın karakterine ve sonuçlarına göre üstlenmenin hesaplanması, algılayış ve kavrayış gücünün sıçrayışı, bu yaşam kültüründe ayakta kalabilmenin yasalarını oluşturur. Yasaya sadakat, mevcut yasanın sadakati ölçüsüne ve onun kifayetine sığınmaz. Çünkü yasanın gizi çözüldü ve o artık herkesçe bilinince yeni yasayı ve gizini yaratmayı şart koşar. Böylece yasanın yazıcısı, kuralın belirleyicisi olmayı gerektirince şartlar ayakta kalma mücadelesinde hükmün sahibi olur.

Hayvan Pençesinin Kavrayışı

Depolar yeni kazıldığı için hayvanlar taze toprak kokusunu hemen alıyorlardı. Geçmiş pratiklerimiz çoktu bu konuda. Ayıların ve domuzların darbesini az yememiştik. Bazen depoların üstünü kocaman kayalarla kapatsak bile, eğer ayılar orada depo olduğunu sezmişlerse, artık kurtuluşu yoktu. Ne yapıp edip o depoyu açarlar ve erzakları talan ederlerdi. (s. 67)

Muzipçe sürdüğü müddetçe, aynı habitat içindeki bu birlikte yaşam ve mücadelenin kaybedeni olmaz. Zaten bu mücadeleden kan değil tecrübe çıkmıştır çoğu zaman. Ayının ya da domuzun habitattaki niceliksel yok edilmesinin bugüne kadar bir faydası olmamıştır.

10 Ahmet Tellî'nin “Karda İzler” şiirinden.

Hatta, ayı, domuz ya da dağkeçisinin hareket tarzının ve savunma reflekslerinin ve yaşama kabiliyetlerinin gözlemi insana “yaban” yaşamda epey tecrübe kazandırmıştır. Dolayısıyla hayati derecede zarar vermeyen bir rekabetin savunma ve barınma tedbirlerinin geliştirilmesinde neden “pozitif” tarafları göz ardı edilsin ki?

Muhtemelen buradaki dağ keçilerine “Kusurumuza bakmayın. Bu kışı sizinle, size komşu olarak geçirmek istiyoruz” diyecektik. (s. 90)

Kimsenin ya da herhangi başka bir türün yerini işgal etmeden ve daraltmadan bir dünya-çevre etiği imkânsız mıdır? Bu en yakın “yabancılar,” düşmanca olan insani komşuluklardan daha yeğ değil midir?¹¹ Dilsiz bir iletişimin getirdiği bu karşılıklı uzlaşının, birlikte, aynı *oikos*'un düşmanlarına inat bir yaşamda ısrarın butik bir yeryüzü serüvenindeki sıcaklığına sığınak olmuş bir komşuluk, insan ve insan olmayan bir tür arasında kurulamaz mı? İnsan evine zoraki konuk edilmeden, insanın *oikos*'unun yasasına boyun eğdirilmemiş türlerle, aynı “dışarıdaki” çevrenin konuğu olmuş olan insan ve dağ keçisinin komşuluğu türlerin kendi homojen komşuluklarından daha fazla güven veriyor durmuyor mu?

Aslında dağ keçileriyle aynı mekânda olmanın avantajı çoktu bizim açımızdan. Arazi keşiflerinde eğer bir yerde operasyon varsa ve askerler arazide ise bunu dağ keçilerinin hareketlerinden anlayabiliyorduk çünkü. Dağ keçileri genellikle sabah güneşinin ilk vurduğu uçurum zirvelerinde toplanıyorlardı. (s. 90)

Bu komşuluğun sadakatine sadık olan dağ keçilerinin uçurum başlarında kümelenmesi alarm demektir. Tehlikenin varlığına dair, üstelik sabah henüz patlamamışken ya da sabah henüz kimsenin üzerine patlamamışken dağ keçilerinin araziye vuran intişarı hem tehlikeyi göze alarak alarma geçirip risk almak hem de bizzat uçurum başında kümelenip hedeflenme ihtimaline karşı riski göze almaktır.

Kadın olmak doğa ile özdeş olmak demektir aynı zamanda. Bir de gerillanın doğaya olan aşkı eklenince bir türlü kıyamıyorduk keçiye. Bu arada dağ keçilerinin nesli tükenmek üzereydi. Bu yönden de duyarlı olmak gerekiyordu. (s. 138)

11 Nilgün Marmara'nın “Yabancı” adlı şiirine atfen.

Bu komşuluktaki sadakat derecesi, türü yok olmayla karşı karşıya olan dağkeçisini kurtarmaya yetmeyecek midir? Dikey bir kayanın dik açısına aldırmadan tutunma becerisi olan bir türün gözlerindeki keskinliğe vurulmuş olanlar, çoğu kez bu alarm sayesinde yaşama tutunabilmişlerdir. Ancak, sadece ona vurulma zarafetini göstermiş olanlar bunu başarabilmiştir. Hayvanın becerisini saf bir akıldan yoksun sayma cesaretini gösterenler, cesaretlerini hayvanın becerisiyle sinamaya çalışanlar ise bu paydan yoksun kalmışlardır.

Vejetatif Gözlem

Bu bahar Akvanos'ta kayalıklardan toplayıp kuruttuğum çatır vardı çantamda. Hem yemeklerde baharat olarak kullanılıyor, hem de karın ağrılarına iyi geldiği için yanımda sürekli bulunduruyordum. Kadınlık hallerimizde kaynatılmış bir tutam çatır en doğal ağrı kesicimizdi. (s. 87)

“Hem” ve “hem de” şeklinde başlayan cümlelerin çokluğunun kaynağı önceden de bahsedilen bir şeyin çokça bilinen anlamının dışında da kullanılma nedenidir. Bir şey hem bunun hem de şunun için kullanılıyor denildiğinde orada artık pratik ve portatif bir yaşamdan bahsediliyordur. Takıp sökebilmeyi, üstelik gözleri kapalı kavrayabilen bir el kıvraklığı, bedenin dışındaki bir odun parçası, bitki ya da taş toprakla bütünleşen yalnızca uzantının bir oyunu olduğunda her şey doğadaki akışın bir kesiti haline gelir.

Çatır, baharat ya da “kadınlık hallerinde” içilen bir ağrı kesici olduğunda çoktan geride kalmış yaşantılar selamlanmıştır. Çatır, önceki yaşamların hafızasında sadece baharda açıp sonbaharda dökülen bir bitki olmaktan çıkmış, baharata dönüşmekle kalmayıp ayak izlerinin takibinde ve yolların yamacında ağrı kesen çay şeklini almıştır.

“İz”in İzinde

Gidenlerin bize bıraktığı her şeyi; yüreklerini, sevdalarını, özlemlerini yüklenmiştik. Yürüyorduk... Dağlara düşen izleri takip ederek yürüyorduk... (s. 12)

İz yalnızca dağın kıvrımlarında gerilen ve gevşeyen toprağın çatlaklarında dışavurmaz kendini. Aynı zamanda o kıvrımları bir barınağa dönüştüren insanın, hayvanın ve bitkinin dokunmasıyla da üzerini açar ki artık oradaki işarete yeni bir (g)iz başlamıştır.

Kadim bir zamandan, bugünün çok öncesinden geliyor gibiydik. Patikaların gizine erişmek, gidilmeyen yerlere ulaşmak en büyük hayalimizdi. (s. 12)

İnsandan mürekkep bir konvoyun patikadaki silueti, kesintisiz sürmüş bir yolculuğun kadimliğinden şimdije süzülüşüdür. Bu süzülüş hem toprağa vurulmuş mührün sahiplerini arar hem de patikadan her sapıldığında “gidilmeyen yerler” üzerine kendi mührünü basar. Bu kesintisiz, yürüyüşün bittiği yerde başka bir yolcunun başlattığı iz sürücülüğüdür.

Acaba başka kimler kalmıştı buralarda. Kimin sesi değmişti şu tavana? Ve kim bilir kaç el dokunmuştu şu kayalara? (s. 92)

İz bazen ses olup bir zamanların “tavan”da yankılanmış şarkısıyla gelir, bazen terli ve hâki bir gömleğin yakasında kalmış kokuyla, bazen bin yılların sıcak ve soğuk ikliminin kayanın üzerinden aşındırdığı tozun üzerinde kalan el dokunuşuyla, bazen de sacdan henüz indirilmiş ekmeğin yanık buğday tadıyla gelir.

Bunları düşünürken yukarıda gördüğümüz boş köye gitti aklım. Acaba henüz insanlar burada yaşarken herhangi bir sebeple kullanmışlar mıydı burayı? Ya da 38’de buraya sığınan olmuş muydu hiç? (s. 92)

Öncekiler, yani artık mevcuda gelemeyen bedenler olarak burayı “anı”da bırakmış olanlar, her keşfedilen yeni bir mağarada, gömüde, kazılan bir mezar yerinde bir kemik parçası, elbiseden kalan bir yama, ya da ayakkabıdan dökülme deri, belki de lastik yanığı olup hafızanın delinmesinin önüne geçer. Böylelikle unutuş, üzeri örtülmüş, harabeye çevrilmiş, terkedilmiş denilen yerden anı’nın külünde saklanan közde yeniden yakılarak hafızayı canlı tutar.

İnsanın çekilip alındığı ya da insanın artık olmadığı bir yeryüzü yaşamının tahayyülü nasıl bir *topos*’un yazımını gerektirirdi?

Dinozorların henüz hüküm sürmekte olduğu çağlar yani henüz *entelekheia* (tamama ermek) kavrayışına vakti ermemişler olarak tarihi “yaratamamış” olanların zamanı kendi iklimini hafızasız bıraktığında kıyamet daha mı uzaklaşacaktı?

Topos’u yalnızca yazmakla meşgul olmayıp aynı zamanda onu biçimlendirmeye -biçimini bozmaya- çabalayan bir entelekheia (mükemmel) kavrayış sahibinin elinde topos belki de kocaman bir el bombası haline gelecektir. Elle yapılmış ve elle yok edilecek olan.

Canlılar âleminin en gelişmiş türü olan insanı düşündüğümde bazı çelişkileri yaşamamak mümkün değildi. Bazıları insanı evrenin bir mucizesi olarak algılayıp tanımlıyordu. Dinsel inançta insan eşref-i mahlukat’tı. Yani varlıkların en şerefli... Hatta tanrının kendini bilmek ve kendini izlemek için insanı yarattığından söz ediliyordu. Ama bugün bu eşref-i mahlukat neredeyse dünyanın sonunu getiriyordu. Doğayı en çok tahrip eden, insanı en çok da insan olmaktan çıkaran yine onun yarattığı sistemler oluyordu. Savaşlar ve her türlü soykırım bugün bu “mucize”nin eliyle gerçekleşiyordu. Kendi kendime bunları düşünürken içimden “Bu mucize olmasaydı da olurdu. İnsan kendini bilmese, tanrı kendi suretini görmese de olurdu” ... (s. 96)

İnsan ve karşı-insan olarak tanımlanabilecek, kendini doğanın birincil halindeki *oikos*’un ilkel biçimindeki barınağına safça vakfedecek insanın kavgası aynı zamanda bu. Kendi türünün yıkıcılığındaki “öz”e sırtını verip başka bir biçimde tamama ermeyi düşleyenlerin, bu *oikos*’a nasıl bir *logos* kazandıracığının peşindeki etik uğraş. Bu, artık sadece kendi haline değil, kayanın, dağın ve taşın da insanın el ile yerinden oynatma kabiliyetinden beri tarihsel hıza ivme kazandıran uygarlık haline de üzülen ve acı çeken bir uğraştır.

Mahşer yerine dönmüştü ortalık. Kayalar bile dayanamamıştı şiddetin bu kadarına. Doğadan kopan her parça yüreğimden kopuyordu sanki. Tarifi yoktu bu acının. Dağ taş direniyorduk zulmün karşısında. Kaderimiz aynıydı dağlarla. (s. 241)

İzlerin götürdüğü patikanın sonunda şayet bir uçurum ağzına varılırsa, dağ keçilerinin verdiği alarmdan irkilen dağ, bugüne kadar kayalıklarıyla üzerine kanat gerip kucaklamıştır insanı. Dünyanın

nimetlerinden fazlasıyla tasarruf eden insanın dağı yıkıp, dağa benzer kuleler dikmesi onun görkeminin kanatlarını saçak bilip kendini güvene alma tahayyülüdür.

Karşımızda Dokuz Kayalar ve ardında Bezik ormanları görünüyordu. İlk bakışta insanı korkutan, ama içine girdikçe insanı kucaklayan bir ananın kolları gibiydi Dokuz Kayalar... (s. 99)

Vadiyi bir yatak bilip üzerinde gerindiğinde, artık geceyi de üzerine çekebilmenin vakti gelmiştir. Henüz elleriyle gökyüzündeki yıldızları toplama kudretini kavrayamamışken “insan”, bu çağda yaşamış olmanın, kıvılcık ve yeşilin tamamen beyaza gömülmediği zamanların uçurumlarına sırtını vermek gerekir.

Kıvılcık ve yeşilin tonlarına bürünen vadi, güzelliği ile mest ediyordu insanı. Harçık, uçurumların ve çalgın nehirlerin vadisi... Uzun zaman bu cennet vadiye örteceğiz geceyi üstümüze... Ve uçurumlarını dayayacağız sırtımıza... (s. 121)

Mağaraya ateşin yansıttığı bedenlerin silüetinde dinazorlar, “ilkeller”, 38’de kalanlar ve 90’larda yırtık bir gabardin kumaşta kalan kıvılcık yanıklarından bir gravür işlenmeye devam ediyor. Bir şölen bu; ateşin keşfi olalı beri bitecek gibi görünmeyen bir dansın etrafında sabahlamaya değer bir şölen.

Kuzinenin ateşi ağır ağır yanmaya devam ediyordu. İçeride sıcak ve loş bir hava vardı. Kuzineden yansıyan ateş duvara asılı naylona vuruyordu. Ateşin hayatımızdaki yeri ne kadar da vazgeçilmezdi. Evrenin dört temel elementinden biriydi de aynı zamanda. Su, ateş, hava, toprak... Biri olmazsa diğeri hayat bulmuyordu. (s. 162)

Sonuç ya da “*ethos*”

Alışılmış bir uğrak yerinden bahsederken, barınak, sığınak; *oikos* olmaya yetecek bir çatı gerilmişken, *ethos*’un hem bir karakter ve alışkanlık olarak hem de mağara veya barınak olarak gelip dağı yurt edinmiş olanda bir stile dönüşmüş olması ertelenemezdi. Hayvanın ya da ilkellerin barınak olarak kullandığı yer olarak *ethos*’un sonradan oraya sığınacak olan insana karakter olarak sızıp bir başka anlamda alışkanlığa, geleneğe dönüşmesi insanı *oikos* ile logosun bu birleştiği yerde bir *ethos* olarak başını sokabileceği, dışarıdaki endişeden onu koruyacak bir eşğin sınırlarından içeriye sokar.

Dağın “izi”nin karakter olarak hem beden üzerindeki oikosnomos’u hem de kapısı ağız olan bir evde dilini çevirerek *logos*’u çalıştırması, çetin koşullarda yaşamda tutunmayı bir beceri olarak edinen insanda yeni bir *ethos* olarak devreye girmiştir.